

**RAHSHONA AHMEDOVA “TONGOTAR” ROMANI
G'OYAVIY-BADIIY XUSUSIYATLARI**

NARGIZA DJUMANIYAZOVA

Annotatsiya: Mazkur maqolada Raxshona Ahmedovanning “Tongotar” romanining g‘oyaviy-badiiy xususiyatlari tahlil qilinadi. Asarda zamonaviy o‘zbek jamiyatining ijtimoiy-ma’naviy muammolari, ayniqsa ayol taqdiri, oilaviy munosabatlar, inson ruhiyati hamda shaxsning ichki kechinmalari badiiy talqin etilgan. Muallif realizm an’analarini zamonaviy badiiy tafakkur bilan uyg‘unlashtirib, obrazlar ruhiyatini chuqur ochishga erishgan. Roman kompozitsiyasi, ramziy timsollar, badiiy tasvir vositalari va til uslubi asarning estetik qimmatini oshiradi. “Tongotar” nomining ramziy mazmuni inson hayotidagi umid, yangilanish va ma’naviy uyg‘onish g‘oyalarini ifodalaydi. Tadqiqotda roman syujeti, obrazlar tizimi, badiiy konflikt va muallif uslubining o‘ziga xos jihatlari adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan baholanadi. Tadqiqot natijalari zamonaviy o‘zbek romanchiligini o‘rganishda muhim ilmiy manba bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Raxshona Ahmedova, Tongotar, roman, g‘oya, badiiylilik, realizm, obraz, ayol obrazi.

Mustaqillik davri o‘zbek adabiyotida inson ruhiyati, ma’naviy qadriyatlar va jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarni badiiy talqin etishga alohida e’tibor qaratildi. Bu davr nasrida ayol taqdiri, oilaviy munosabatlar, shaxsning ichki dunyosi va ma’naviy izlanishlari markaziy mavzulardan biriga aylandi. Ana shunday asarlar qatorida Raxshona Ahmedovanning “Tongotar” romani ham alohida o‘rin egallaydi. Asarda insonning murakkab ruhiy kechinmalari, jamiyat va shaxs o‘rtasidagi munosabatlar, ezgulik va yovuzlik, muhabbat va sadoqat kabi umuminsoniy qadriyatlar badiiy jihatdan yuksak mahorat bilan tasvirlangan.

Roman nomining o‘ziyoq chuqur ramziy ma’noga ega. “Tongotar” so‘zi tongning otishi, yangi kunning boshlanishi, yorug‘lik va umid timsoli sifatida talqin etiladi. Muallif ushbu ramz orqali inson hayotidagi yangilanish, ruhiy uyg‘onish va ma’naviy poklanish g‘oyalarini ifodalashga intiladi. Asarda qahramonlarning hayot yo‘li, boshidan kechirgan sinovlari va ichki kechinmalari aynan shu g‘oyaga xizmat qiladi. Roman davomida qahramonlar turli qiyinchiliklarga duch keladilar, ammo ular hayotning murakkab sinovlaridan o‘tib, ma’naviy kamolot sari intiladilar.

Asarning g‘oyaviy mazmunida inson va jamiyat munosabatlari muhim o‘rin tutadi. Muallif qahramonlar taqdiri orqali zamonaviy jamiyatning ayrim

muammolarini yoritadi. Oiladagi kelishmovchiliklar, insonlar o'rtasidagi ishonchning susayishi, ma'naviy qadriyatlarning qadrsizlanishi kabi masalalar roman syujetining asosiy tarkibiy qismlaridan hisoblanadi. Shu bilan birga, yozuvchi insonning ichki kuchi, sabr-toqati va ezgulikka bo'lgan ishonchi har qanday qiyinchilikni yengib o'tishga yordam berishini ta'kidlaydi.

Roman markazida ayol obrazi turadi. Muallif ayolning jamiyatdagi o'rni, uning oiladagi mas'uliyati va ma'naviy dunyosini chuqur ochib beradi. Ayol qahramonlar nafaqat oila tayanchi, balki ma'naviy poklik va mehr-muhabbat timsoli sifatida gavdalanadi. Ularning hayot yo'li orqali ayolning sabr-bardoshi, matonati va fidoyiligi namoyon bo'ladi. Shu jihatdan "Tongotar" romanini zamonaviy o'zbek adabiyotida ayol ruhiyatini yoritishga bag'ishlangan muhim asarlardan biri sifatida baholash mumkin. Asarning badiiy xususiyatlaridan biri uning psixologik tasvirining kuchliligidir. Muallif qahramonlarning ichki kechinmalarini, ruhiy iztiroblarini va his-tuyg'ularini batafsil tasvirlaydi. Ichki monologlar, ruhiy tahlillar va psixologik portretlar qahramon xarakterini chuqurroq ochishga xizmat qiladi. Natijada o'quvchi qahramonlarning ruhiy olamiga kirib boradi va ularning kechinmalarini yaqindan his etadi.

Roman tilining badiiyligi ham e'tiborga loyiqdir. Muallif xalqona iboralar, obrazli tasvirlar va badiiy vositalardan unumli foydalanadi. Tashbeh, metafora, epitet va ramzlar asarning estetik ta'sirchanligini oshiradi. Ayniqsa, tabiat tasvirlari qahramonlarning ruhiy holati bilan uyg'un holda berilgani asarning badiiy qiymatini yanada yuksaltiradi. Tong, quyosh, nur va yorug'lik obrazlari asar davomida takrorlanib, umid va ma'naviy uyg'onish g'oyalarini mustahkamlaydi. Kompozitsion jihatdan ham roman puxta qurilgan. Syujet voqealari mantiqiy izchillik asosida rivojlanadi. Har bir voqea qahramon xarakterining yangi qirralarini ochishga xizmat qiladi. Konfliktlarning tabiiy rivojlanishi va ularning hayotiy asosga ega ekanligi asarning ishonarliligini ta'minlaydi. Muallif voqealarni tasvirlashda ortiqcha tafsilotlarga berilmay, asosiy g'oyani ochishga xizmat qiladigan epizodlarni tanlaydi.

Asarda milliy qadriyatlar va an'analarning aks etishi ham muhim ahamiyatga ega. Oila, ota-ona hurmati, mehr-oqibat, insoniylik va vatanparvarlik kabi qadriyatlar qahramonlar faoliyati orqali namoyon bo'ladi. Yozuvchi milliy ruhni zamonaviy hayot bilan uyg'unlashtirgan holda tasvirlaydi. Natijada asar nafaqat badiiy, balki tarbiyaviy ahamiyatga ham ega bo'ladi. "Tongotar" romanida badiiy konfliktlar ham chuqur ma'no kasb etadi. Qahramonlar nafaqat tashqi muammolar bilan, balki o'z ichki dunyosidagi qarama-qarshiliklar bilan ham kurashadilar. Ana shu ruhiy kurashlar insonning ma'naviy kamolotga erishish jarayonini yoritadi. Muallif insonning haqiqiy g'alabasi tashqi sharoitlarni emas, balki o'z nafsini va ichki zaifliklarini yengish ekanligini ko'rsatadi. Shuni aytganda, Raxshona Ahmedovanning

“Tongotar” romani zamonaviy o‘zbek adabiyotining muhim namunalaridan biridir. Asarda inson ruhiyati, ayol taqdiri, ma’naviy qadriyatlar va jamiyat muammolari badiiy mahorat bilan yoritilgan. Roman o‘zining chuqur g‘oyaviy mazmuni, kuchli psixologizmi, ramziy obrazlari va ta’sirchan tili bilan o‘quvchi qalbida chuqur taassurot qoldiradi. “Tongotar” insonni ezgulikka, ma’naviy poklanishga va hayotga umid bilan qarashga undovchi asar sifatida zamonaviy o‘zbek romanchiligida munosib o‘rin egallaydi.

Raxshona Ahmedovanning “Tongotar” romani zamonaviy o‘zbek nasrining g‘oyaviy va badiiy jihatdan yetuk namunalaridan biri hisoblanadi. Asarda inson ruhiyati, ayol taqdiri, oilaviy munosabatlar hamda jamiyatdagi ma’naviy-axloqiy muammolar chuqur va ta’sirchan tarzda yoritilgan. Roman g‘oyaviy mazmunining asosini ezgulik, sabr-toqat, insoniylik, mehr-muhabbat va ma’naviy kamolot kabi umuminsoniy qadriyatlar tashkil etadi. “Tongotar” timsoli orqali inson hayotidagi yangilanish, umid va ruhiy uyg‘onish g‘oyalari badiiy talqin etilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, roman badiiy jihatdan puxta kompozitsiyaga, ta’sirchan til va uslubga, ramziy obrazlar tizimiga hamda kuchli psixologik tahlilga ega. Muallif milliy qadriyatlar va zamonaviy hayot muammolarini uyg‘unlashtirgan holda o‘quvchini chuqur mushohadaga chorlaydi. Shunday qilib, “Tongotar” romani nafaqat badiiy-estetik qiymati, balki tarbiyaviy va ma’naviy ahamiyati bilan ham alohida e’tiborga loyiq asar bo‘lib, zamonaviy o‘zbek romanchiligi taraqqiyotida muhim o‘rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ahmedova R. Tongotar: roman. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022. – 320 b.
2. Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2010. – 320 b.
3. Karimov N. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: Fan, 2009. – 400 b.
4. Qo‘shjonov M. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2004. – 256 b.
5. Nazarov B. Adabiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent: Fan, 2007. – 284 b.